

Mak Siu Haa

krótka historia dramatu kantońskiego

Sławomir Oleszek, Gdańsk, 2026

Krótką historia dramatu Guangdong

Dwudziestego drugiego lutego 1940 roku powiązane z Kuomintang'iem Chińskie (a zarazem antyjapońskie) Stowarzyszenie Promocji Kultury (中國文化協進會) zorganizowało w Bibliotece Fung Ping Saan Uniwersytetu w Hong Kong'u (馮平山圖書館) wystawę eksponatów pochodzących z prowincji Guangdong (廣東文物展覽). Przy tej okazji została wydana monografia „Zabytki kulturowe Guangdong'u” (廣東文物), w której ukazał się esej kantońskiego aktora Mak Siu Haa (麥嘯霞)¹ zatytułowany „Krótką historia dramatu Guangdong” (廣東戲劇史略).

Praca uporządkowała i uzupełniła wiedzę z zakresu historii Opery Kantońskiej Yueju (粵劇), której brakowało w literaturze chińskiej. Żaden z wcześniejszych materiałów nie prześledził i nie usystematyzował równie dobrze przebiegu jej ewolucji.

Mak Siu Haa

Ustalenia i wnioski Mak Siu Haa opisały rozwój Opery Kantońskiej sięgając w jej przeszłość i jak mówią sami Chińczycy, autor wyniósł jej znaczenie do rangi dumy narodowej. Poza badaniem źródeł, publicystyką i aktorstwem, był równie dobrym malarzem i kompozytorem. W tym zakresie wiodł bardzo ciekawe, oraz intensywne życie.

Dokonując wglądu w jego biografię warto zauważyć, że wywodził się z Sai Tsyu (南海西樵) w dystrykcie Nam Hoi (Foshan) i dopiero po zakończeniu nauki przeniósł się do Hong Kong'u. Tam rozpoczął pracę nauczyciela w Szkole Podstawowej Gei Laap (基立小學) i zajął się dramatopisarstwem. Współpracował z dwoma kantońskimi zespołami operowymi Daai Lo Tian (大羅天) i Gok Sin Sing (覺先聲). Pisał dla nich scenariusze oper i tworzył tradycyjną muzykę. W 1928 roku wstąpił do „Hongkońskiej Szkoły Kształcenia Aktorów” (香港演員養成所). Dwa lata później zagrał w filmie „Jesienny żal w podróży” (客途秋恨). W 1933 roku zadebiutował jako jeden z dwóch reżyserów filmu „Sumienie” (良心), a rok później samodzielnie wyreżyserował film „Sen o dobrobycie” (繁華夢) i potem kolejne. W swojej twórczości wykorzystywał wątki historyczne, oraz znane opowieści, jak o „Hua Mulan” (花木蘭), która wstąpiła do armii zamiast ojca, aby zachęcić kobiety do udziału w wojnie obronnej. Być może dlatego w styczniu 1940 roku zainicjował powstanie stowarzyszenia kobiet związanych z działalnością teatralną (中國閨秀青年戲劇慈善會) i specjalnie napisał operę pod tytułem „Odwaga tygrysa o lotosowym sercu” (虎膽蓮心). Chciał tym pobudzić Chińczyków do czynnego oporu wobec inwazji japońskiej, widząc w nim również siłę kobiet.

¹ Mandaryńskie: Mai Xiao Xia, urodził się 11 lutego 1904 roku w Xiguan (廣州西關) jako Mak Wang Tsak (號宏澤). Był znany również jako „Siu Haa” (嘯霞) i często publikował pod pseudonimem „Mak Tsi” (麥子).

Odwaga tytułowego tygrysa przywołuje na myśl jego dzielność i nieustraszenie w obliczu wroga. Z kolei serce lotosu symbolizuje czystość i niezmałony umysł, kiedy życie wymaga poświęcenia w walce. Połączenie symboliki tygrysa i serca lotosu wyróżnia osobę, która posiada heroicznego ducha i potrafi się odnaleźć w obliczu zagrożenia własnego i innych.

Kiedy napisał scenariusz i wyreżyserował film „Krwawy wachlarz kwitnącej brzoskwini” (血灑桃花扇), opowiedział w nim historię sprzed trzystu lat, aby wywołać antyjapońską świadomość wojenną wśród mieszkańców Hong Kong'u. Był zatroskany ich lekceważeniem destrukcyjnych skutków jakie wojna niesie dla społeczeństwa, które nie tak dawno uwolniło się z jarzma obcej dynastii Qing.

Działania wojenne w rejonie Hong Kong'u i kapitulacja

Po tym, jak 5 listopada 1941 roku Rada Cesarska Japonii zatwierdziła plan wojny na Malajach, Pacyfiku i w Chinach, już 8 grudnia po godzinie 8.00 rano Dwudziesta Trzecia Armia wspierana przez Drugą Chińską Flotyllę Ekspedycyjną Marynarki Wojennej Cesarstwa Wielkiej Japonii zaatakowała półwysep Kowloon. Obrona była prowadzona przez siły brytyjskie, indyjskie i kanadyjskie, którym pomagała ludność cywilna złożona z ochotników chińskich. Po tygodniu walk dowódcy japońscy zaproponowali Brytyjskiemu Gubernatorowi (香港總督) Mark'owi Aitchison'owi² kapitulację, która została odrzucona.

Odmowa spowodowała intensywne naloty. W dniu 17 grudnia od godz. 9.00 rano Japończycy bombardowali wyspę, w wyniku czego Mak Siu Haa zginął w garażu „An Hua Che Fang” (安華車房) przy Robinson Road (羅便臣道). Bombardowanie było tak silne, że jego ciała nie odnaleziono. Zszokowana małżonka Fung Git Waa (馮潔華) dowiedziała się o tej tragicznej śmierci cztery dni później. Dopiero 25 grudnia Brytyjski Gubernator poddał się i podpisał kapitulację. Po tym fakcie został jeńcem wojennym.

Władzę w Hong Kong'u przejęli najeźdźcy. Generał porucznik Takashi Sakai (酒井隆), oraz wiceadmirał Masaichi Niimi (新見政一), który blokował port i odpowiadał za morską część szturm. Przeżył 106 lat, natomiast Takashi Sakai został aresztowany za zbrodnie wojenne. Między innymi w dniu śmierci Mak Siu Haa 17 grudnia 1941 roku dopuścił do mordu na jeńcach wojennych w dzielnicy Lei Yue Mun (鯉魚門). Trybunał Wojskowy w Nankinie skazał go na karę śmierci, która została wykonana przez rozstrzelanie 30 września 1946 roku.

Nowe ustalenia

Podczas II Wojny Światowej unikalne zapiski, rysunki i wnioski wywiedzione z badań nad Operą Kantońską, jakie Mak Siu Haa gromadził przez wiele lat uległy zniszczeniu. Istotna strata mogła powstać już w 1940 roku. Okoliczność ta zapewne nie pozostała bez znaczenia dla jakości oraz zakresu eseju.

W latach powojennych 1945-1949 w Chinach rozpętała się wojna domowa, w której starły się siły narodowe Kuomintang'u z komunistami dowodzonymi przez Mao Tse Tung'a. Fakt ten nie stanął jednak na przeszkodzie, aby w dniach 25-27 lutego 1948 roku Chińskie Stowarzyszenie Kaligrafii i Malarstwa Współczesnego zorganizowało w Hong Kong'u wystawę (時賢書畫義展), sprzedało 100 prac malarskich i kaligraficznych innych artystów, aby dochód przeznaczyć na wsparcie „Szkół Pamięci Mak Siu Haa” (麥嘯霞紀念學校).

² Mark Aitchison (Young) w Hong Kong'u nazywany Yong Mou Kei (楊慕琦), służbę Gubernatora Brytyjskiego pełnił od września do grudnia 1941 roku. Ponownie objął ten urząd po zakończeniu II Wojny Światowej i pełnił służbę dyplomatyczną od maja 1946 roku do maja 1947 roku.

Pomimo upływu dziesięcioleci, „Krótka historia dramatu Guangdong” pozostaje lekturą obowiązkową dla wszystkich badaczy Opery Kantońskiej. Osobisty wkład wniósł do niej prof. Chen Sau Yan (陳守仁) z Chińskiego Uniwersytetu w Hong Kong'u. W 2021 roku, dzięki wydawnictwu Chung Hwa Book Company Limited (中華書局-香港-有限公司) udostępnił swoją ocenę pierwszego wydania i wprowadził dodatkowe treści nawiązujące do pierwowzoru. Rozszerza to zakres już istniejących danych na temat przedmiotu badań, które jednak nie mogą zakończyć dalszego dochodzenia faktów, z uwagi na duże zainteresowanie społeczne.

Spis treści najnowszego wydania „Krótkiej historii dramatu Guangdong” przedstawia się następująco:

Krótka historia dramatu Guangdong		
Spis treści - (目錄)		
1	Galeria zdjęć.	圖輯
2	Spojrzenie wstecz na teraźniejszość jest jak spojrzenie wstecz na przeszłość - badania Mak Siu Haa nad historią Opery Kantońskiej.	序 後之視今、猶今之視昔——麥嘯霞的粵劇史研究
3	Wstęp.	緒論
4	Rozdział 1. Charakterystyka i duch czasów Opery Kantońskiej.	第一章 粵劇的特質與時代精神
5	Rozdział 2. Śledzenie początków Opery Kantońskiej.	第二章 粵劇尋源
6	Rozdział 3. Rozprzestrzenianie się idei rewolucji narodowej i zniszczenie siedziby Gildii Qiong Hua.	第三章 民族革命思想的傳播與瓊花會館的毀滅
7	Rozdział 4. Odrodzenie Opery Kantońskiej i położenie fundamentów pod siedzibę Gildii Bahe.	第四章 粵劇的再生和八和會館的奠基
8	Rozdział 5. Organizacja, kategorie repertuarowe i przykładowe sztuki przedstawień Opery Kantońskiej.	第五章 粵劇演出的組織、劇目類別及例戲
9	Rozdział 6. Osiemnaście ksiąg „Gong Wu” i Opera Kantońska.	第六章 江湖十八本與粵班古劇
10	Rozdział 7. Infiltracja szkół północnych i reforma Opery Kantońskiej.	第七章 北派滲入與粵劇改良
11	Rozdział 8. Pisarze Opery Kantońskiej.	第八章 粵劇作家
12	Rozdział 9. Repertuar Opery Kantońskiej lat 30. XX wieku.	第九章 一九三〇年代粵劇劇目
13	Rozdział 10. Role Operowe.	第十章 戲曲角色

14	Rozdział 11. Wykonawcy Opery Kantońskiej i ich sławne nazwiska.	第十一章 粵劇伶人及其優名
15	Postscriptum.	後記
Odniesienia - (參考資料)		
16	Dodatek (I) Gorąca krew Mak Siu Haa wylana na wachlarz z kwiatów brzoskwini	附錄（一） 麥嘯霞熱血灑在桃花扇
17	Dodatek (II) „Doświadczenie reżyserskie” Mak Siu Haa (1939)	附錄（二） 麥嘯霞的「導演經」（一九三九）
18	Dodatek (III) Chronologia filmografii Mak Siu Haa	附錄（三） 麥嘯霞參與電影作品年表
Dodatek - (附)		
19	Oryginalna publikacja „Krótkiej historii dramatu Guangdong”	廣東戲劇史畧（原刊）

Tabela: źródło własne

Powyższe ustalenia nasuwają pytanie, czy wiedza płynąca z „Krótkiej historii dramatu Guangdong” z 1940 roku i jej rozszerzonej wersji z 2021 roku jest ważna i w jakim zakresie z punktu widzenia interesu szkół „Południowego Kungfu”, wiążących swoje konotacje z Operą Kantońską.

Na to pytanie i inne, choćby związane z problematyką chińskich sztuk walki w badaniach Mak Siu Haa i Chen Sau Yan będziemy się starali uzyskać odpowiedź za sprawą kolejnych artykułów. Prof. Chen Sau Yan zajmuje się obecnie badaniem scenariuszy sztuk Opery Kantońskiej oraz przygotowuje kolejne publikacje. Wypada nadmienić, że już wcześniej, w 2018 roku wydał książkę „Rozkwit i upadek boskiej mocy Opery Kantońskiej w Hong Kong'u” (香港神功粵劇的浮沉), która wnosi nowe spojrzenie na poruszaną problematykę.